Bavnen

Vejlby-Strib Lokalhistoriske Forening

2 1994

Foreningens bestyrelse:

Formand:
Finn Lopdrup Fauk 64 40 10 63

Næstformand:
Jørgen Lundsgaard 64 40 18 80

Sekretær:
Skjold Christensen 64 48 12 41

Kasserer:
Arne Schmidt Andersen 64 40 10 53

Bestyrelsesmedlem:
Niels Erhard Sørensen 64 40 13 88

Suppleanter:
Jens K. Mikkelsen 64 40 26 11
Kirsten Fauk

Revisorer:
Børge Jensen
Knud Warming

Revisorsuppleant:
Anna Kierkegaard-Hansen

Hvordan bliver man medlem?

Man kan ringe til et af bestyrelsesmedlemmerne, eller man kan indsende kontingentet til giro nr. 9 86 21 37, Vejlby-Strib Lokalhistoriske Forening, Nørre allé 37, 5500 Middelfart.
Kontingentet er 40 kr. om året pr. husstand. Enkeltpersoner ***i den gamle Vejlby-Strib kommune*** *betaler kun 25 kr. mens andre enkeltpersoner betaler 40 kr.*

Bavnen

Vejlby-Strib Lokalhistorie Forening
Nr. 2 August 1994

Indhold:

Katrinebjerg Mølle ..... **s. 1**
Særpræget Sankt Hans-fest ..... **s. 3**
Billedskue og Sct. Hans Kors ..... **s. 4**
»Nyskov« ..... **s. 6**
Annonce ..... **s. 11**
»Lars Hjulmand« ..... **s. 12**
Borgbanken - Søborg ..... **s. 15**
Foreningsnyt - Arkæologi **s. 16**
Arrangementer ..... **s. 17**

Redaktion: Kirsten Fauk

Sats og trykning:
Carl Larsens bogtrykkeri,
Middelfart

ISSN 0906-5008

Næste nummer udkommer:
December 1994
Deadline: 15. oktober 1994

FORSIDEN:
Røjleklint 29.9.72. Tuschtegning af Evald Herrik, Skovsvinget 5.
(Fra: Andelsskoklen 1972)

Katrinebjerg Mølle

Katrinebjerg Mølle blev sandsynligvis opført som en direkte følge af mølleernæringens frigivelse den 1.1.1862. Bygherren var Fr. Ludv. Adolph Dehlholm, ejer af hovedgården Katrinebjerg fra 1854 og til sin død i 1896. Katrinebjerg var en af sognets største gårde.

Hvornår byggeriet af møllen blev indledt, er ikke oplyst; men den 23. juni 1862 var den under opførelse, og den 14. januar 1863 stod den færdig. Det var en hollandsk vindmølle af »jordstryger«-type, opført på en ottekantet grundmur og med ottekantet krop i fyrretræ til hatten. Kroppen og den løgformede hat var spånklædte. Møllen havde krøjning med svans og sejlrigning. Vingefanget var 29 alen. Ved opførelsen var møllen udstyret med tre melkværne.

Møllen stod på Katrinebjerg Banke mellem Katrinebjerg og Bøgelund. Banken er med sine 71 meter over havet det højeste punkt i det gamle sogn. Her stod den som et vartegn over Røjlehalvøen og kunne ses viden om. I forfatteren Carl E. Simonsens bog »Konsulens Børn«, hvis handling foregår i Middelfart, hedder det: »Konsulen saa ud over de lange, flade Marker, der var Byens og den nærmeste Omegns. Langt borte knejsede Katrinebjærgmølle, hvis sorte Kors ingen Vind drejede ...«

Den 10. august 1872 oplyses det, at møllen nu har fire kværne. Den 30. august 1877 hedder det, at møllen er godt vedligeholdt i enhver henseende, og at der som belysning anvendes tranlamper.

Det er sandsynligt, at man i mange år fortrinsvis drev mølleri til Katrinebjergs eget behov. Måske blev der samtidig drevet lidt kundemølleri. Det er lykkedes at finde oplysninger om to personer med tilknytning til møllen. Den ene omtales som leder. Han var velsagtens ansat af gården. Den anden omtales som forpagter. Han må have drevet møllen for egen regning.

I mange år var møller Jens Andersen leder af Katrinebjerg Mølle. Han var født på Sydfyn i 1848 og kom til møllen som ung. Omkring 1890 købte han et husmandssted på Vejlby Mark, og det hedder da, at han var den sidste rigtige møllersvend på møllen. Nok blev den drevet videre endnu en del år; men det skete ved hjælp af ufaglærte folk. I modstrid til ovenstående haves den oplysning, at møller Jens Jensen, født 1876, i en længere årrække var forpagter af møllen. Han blev senere møller i Middelfart og derpå i Hovedgård.

Efter i mere end en halv snes år at have stået ubenyttet hen fik Katrinebjerg Mølle sit dødsstød den 8. maj 1937. Under bygevejr fik et pludseligt vindstød den efterhånden halvrådne mølle til at styrte mod jorden med et voldsomt brag, hvorved trækonstruktionen blev så ødelagt, at en genop-

bygning ikke kunne betale sig. Lykkeligvis faldt møllen i modsat retning af den tæt ved liggende forpagterbolig. Katrinebjergs og dermed møllens ejer var på daværende tidspunkt proprietær J. P. Jensen-Saltø.

Katrinebjerg Mølle blev den sidste mølle i kommunen, måske bortset fra et par gårdmøller (Christiansdal og Stutterigården). Dens navn ses ofte stavet Kathrinebjerg - eller Cathrinebjerg Mølle, og den kan endvidere af og til ses benævnt Bøgelund Mølle.

Tønder, den 24.1.1994.
Knud Madsen

Kilder:
Den møllehistoriske Samling v. Bertil Larsen.
Middelfart Venstreblad 15.8.1930, 23.11.1936, 10.5.1937.
Petersen, Åge: Vejlby - minder, virke og tro, 1972.
Simonsen, Carl E.: Konsulens Børn, 1914.
Større danske Landbrug, Bd. 3, 1930.
Trap, J. P.: Danmark.
Danske Møller, Bd. 2, 1934.

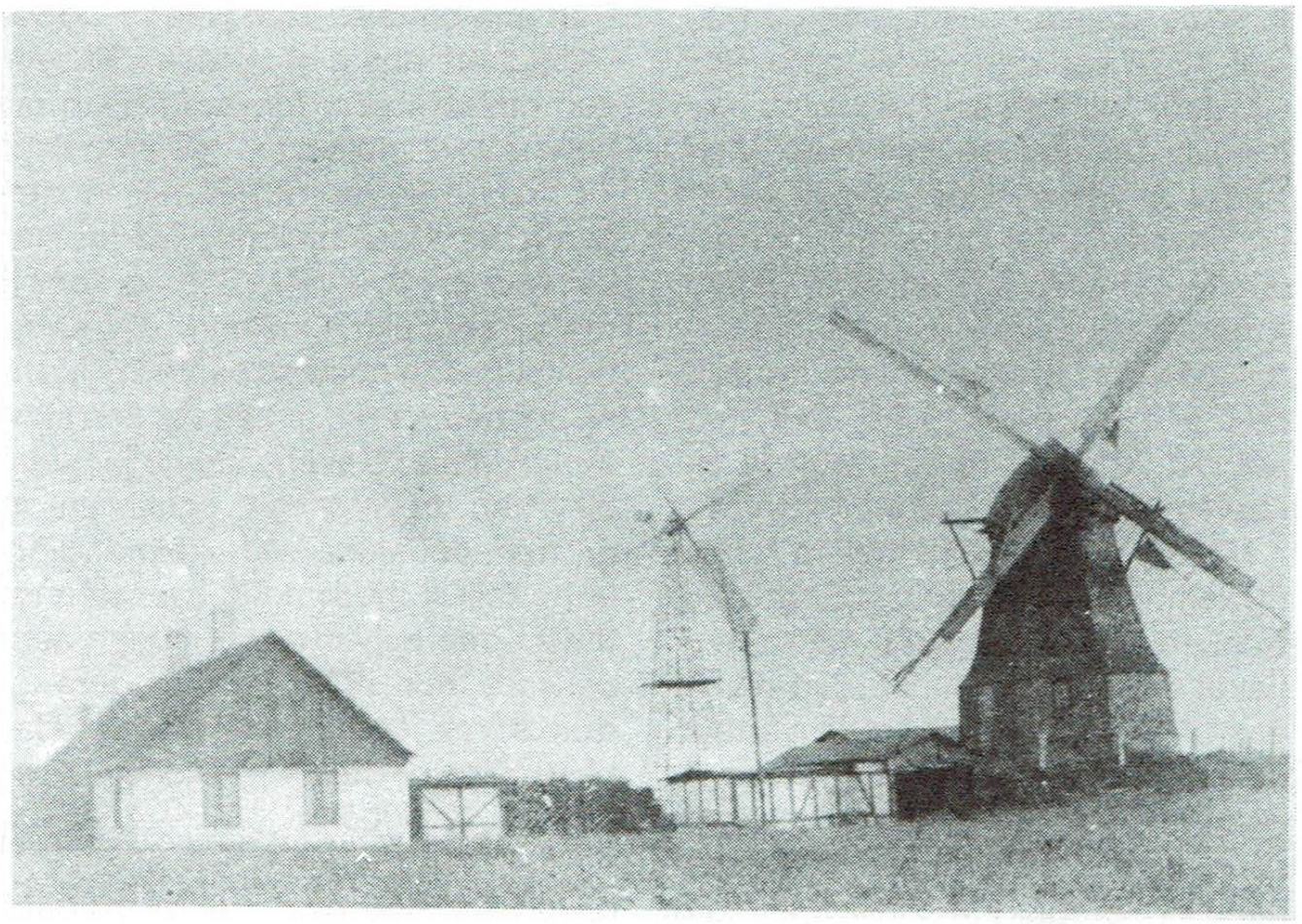

På fotoet ses til højre den gamle Katrinebjerg Mølle fra 1863. Til venstre ses en nyere mølle, en såkaldt »klapsejler«. Denne type blev udviklet af den danske fysiker Poul la Cour (1846-1908). Om denne mølle haves ingen oplysninger. Måske har den afløst eller suppleret den gamle mølle, måske har den fremstillet elektricitet til Katrinebjergs eget behov?
(Udlånt af Lokalhistorisk Arkiv for Strib/Røjleskov sogne)

Særpræget Sankt Hans-Fest i skønne Omgivelser

Noget udenfor de traditionelle Sankt Hans-Fester falder den, der holdes af Strandvejskvarteret ved Staurbyskov. Ogsaa i Aftes samledes en større Skare af Beboererne i den ejendommeligt skønne Grusgrav i Skoven, og her udfoldede Festen sig med Baal og Kædedans ved kulørte Lamper.

Manufakturhandler Herrik Hansen holdt Baaltalen og sluttede med at fremsige følgende Sankt Hans-Digt, som han selv havde skrevet til Lejligheden:

Nu blusser Baun og Baal langs Danmarks Kyster,
Midsommerkvælden ligger lys og skær.
Nu dier Kvæg af Agres runde Bryster,
livsaligt dufter Hø fra Eng og Kær.

Og Hylden blomstrer - fra de hvide Skærme
gaar Duften krydretsød med Aftenvinden.
Nu danser Myggene i lette Sværme,
paa Hegnets vilde Roser rødmer Kinden.

Sort ligger Jyllands Kyst mod Aftenrøden,
langs Bæltet glimter Baal i lyse Pletter.
Og Sommermaanens tynde Horn ses sejle
imellem høje Bøges mørke Silhouetter.

Du ligger, Danmark, smilende og fager,
midsommerklædt og skøn som ingensinde,
med Fred og Frugtbarhed staar hver en Ager,
et Hjem for fri Mand og hans Kvinde.

Lev Danmark vel, gid Fred maa ha' til Huse
og Frisind gro paa dine grønne Vange,
gid Bøgeskovens Nyn maa altid bruse
og blande sig med fri Mands glade Sange.

Festen fik det smukkeste forløb og vil sikkert blive en fast Tradition paa dette Sted.

(Middelfart Venstreblad 24.6.1939)

Billedsten og Skt. Hans kors

Billedsten er kalkstensmonumenter, hvor der på den ene side er udhugget ornamenter og billeder, der oprindeligt har været bemalet. Stenene kan være over 3 meter høje, De blev lavet fra o. 400-1100. De ældste billedsten blev opstillet på grave, senere blev de anbragt i grupper ved veje og samlingssteder. De er formodentlig alle lavet til minde om en afdød. Der er fundet ca. 300 billedsten på Gotland, hvoraf kun få stod på deres oprindelige plads. De fleste er genbrugt til andre ting, især ved kirkebyggeri.

Gotlands billedsten er enestående i Nordens forhistoriske kunst, og de forøger vores viden om mange ting i den periode: skibe, klæder, våben, vogne osv. Inspirationen til disse sten kan være hentet fra romersk område. ligesom den fine huggeteknik tyder på fuldt udlærte håndværkere, som muligvis kom sydfra. Men motiverne er omskabt og blevet rent nordiske.

De ældste billedsten (år 400-600) har som hovedmotiv et hvirvelhjul eller et spiralornament og desuden spredte fremstillinger af mennesker, dyr og skibe. Senere (o. år 700) er billederne inddelt i felter og beskriver et hændelsesforløb som en moderne tegneserie, f.eks. scener fra den afdødes liv, sejladsen til dødsriget og modtagelsen i Valhal.

En af de ældste billedsten (5. årh.) har et specielt ornament, en sløjfefigur med 4 løkker, indskrevet i en cirkel. Langs stenens kant er der borter med gabende dyrehoveder med lange tunger. Under centralmotivet er der 2 slanger, som med store øjne og åbne gav balancerer på deres spiralsnoede haler. Stenen er fundet i Havor Hablingbo og har været genanvendt som dæksten i en yngre grav.

Den sløjfefigur, som udgør centralmotivet på billedstenen fra Gotland, forekommer over hele verden i vidt forskellige lande: i det gamle Ægypten, hos indianerne i Amerika, hos afrikanske negerstammer og i de fleste europæiske lande. Det er umuligt at afgøre, hvor sløjfefiguren stammer fra, men den kan identificeres så langt tilbage som til 8. årh. f. Kr., hvor den findes på en græsk vase i geometrisk stil fra Rhodos.

Figuren er i nyere tid blevet kaldt

Skt. Hans kors eller Skt. Hans våben. Ud over den omtalte billedsten fra Gotland fra 5. årh. findes i Norden flere eksempler på brugen af Skt. Hans korset. I Sverige forekommer det desuden på en pragtøkse og en hornske fra vikingetid, i Norge på et sværd fra vikingetid, i Finland på et spænde fra 7. årh. og et beslag fra vikingetid. I Danmark findes Skt. Hans korset på en guldbrakteat fra 5. årh. fra Lyngby, Randers amt, og på et guldspænde fra Hornelund ved Varde fra vikingetiden.

Figuren havde altså også i Norden været kendt længe før middelalderen, hvor kirken overtog sløjfefiguren og gjorde den til et helgentegn for Skt. Hans. Figuren findes på 2 middelalderlige kalenderstave fra Estland, hvor den angiver Johannes Døberens fødselsdag den 24. juni. Skt. Hans kors findes i hele Norden på forskelligt kirkeinventar, i Danmark f.eks. på 2 døbefonte fra Øster Starup og Åkirkeby, begge fra det 12. årh.

Senere blev Skt. Hans kors meget brugt i folkekunsten i hele Norden, især i norsk og finsk træskærerkunst i 1600- og 1700-tallet, f.eks. på skrin, trækar, manglebrætter og osteforme, men også på tekstiler og ben- og hornsager.

I 1952 foreslog Finlands hembygdsförbund, at Skt. Hans korset blev brugt på vejskilte, der henviste til historiske mindesmærker, men først i 1968 blev det officielt vedtaget i Finland. At netop Skt. Hans korset blev foreslået som symbol, var muligvis inspireret af, at der i 1952 blev udgivet en møntserie, hvor der på de to mindste møntenheder var præget et Sankt Hans kors.

Nu er Skt. Hans kors både i Finland, Norge, Sverige og Danmark et henvisningstegn til en kulturhistorisk seværdighed.

Anne Marie Kyed Pedersen

Kilder: Erik Nylén, Bildstenar i Gotlands Fornsal, Visby 1978.
Ella Kivikoski, Sankt Hans-våbenet, Antikvariske studier 5, Kbh. 1982.

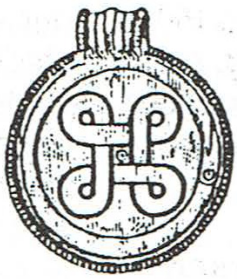

Nyskov - mennesker og bierhverv ved Røjlekysten

Ejendommen Nyskov (Nyskovvej 7) i Røjleskov øst for Strib nævnes i de ældst bevarede papirer som et fæstehus under herregården Billeshave, beliggende i »Billeshauge Nyskou«.

De første beboere, vi kender navnene på, er Anders og Else Hansen. De boede der i hvert fald i 1790'erne, hvilket fremgår af et dokument fra 1798. Da købte Anders Hansen nemlig 4 engmål i Vejlby Møllemade af en selvejergårdmand Søren Frandsen i Vejlby, for 200 rigsdaler.

Anders Hansen blev først ejer af sit eget hus i 1804 som led i den store udparcellering af Billeshave, hvor den nye ejer af Billeshave, Rasmus Nellemann, tillige solgte bøndergodset.

Huset i Nyskoven var dengang et tofamiliers arbejderhus. Anders Hansen havde kun til hensigt at købe den ene halvdel, men under forhandlingerne med sælgeren skal denne have sagt: »Tag hellere det hele, Anders Hansen, så kommer kællingerne ikke op og trættes i forstuen!« - Anders Hansen købte da også hele huset, og ejendommens liv og drift var i de næste 150 år typisk for de mange småbrug, som i 17-1800-tallet opstod langs Fyns nordkyst - med deres frugtavl og andre bierhverv.

Stenhuggeren Hans Andersen

Anders Hansen havde en søn, der hed Hans Andersen, som overtog ejendommen i 1833. Han ernærede sig for en stor del som stenhugger, hvilket der er mange spor af på ejendommen. Bl.a. huggede han grundsten til huse, og en stor del af disse sten blev solgt til bygninger i Fredericia. Grundstenene og andre brugssten blev ved hjælp af kiler kløvet ud af større sten, som blev fundet på marken eller ved stranden. Derefter blev der hugget spor til bindingsværksstolper eller huller til porthængsler, alt efter anvendelsen.

Hans Andersen huggede også af en enkelt sten et stort vandtrug, som endnu findes på ejendommen.

På den tid byggede man stenkister, der var den tids drænledninger. En stenkiste består af en flad sten i bunden, to på højkant ved siderne og en overligger, altsammen sat i forlængelse. Man brugte også stenkister, når vandløb skulle føres under en vej. Den længste stenkiste på ejendommen ligger i ca. 1 meters dybde hele vejen gennem haven og munder ud i bækken i skovkanten. Da man i 1942 stødte på stenkisten ved bækken, viste det sig, at Hans Andersen havde hugget sine initialer i den sidste overligger, hvor der står: »H A 1846«. Stenen findes stadig på ejendommen.

Man drev også en del jagt, bl.a. på oddere og sæler. Sidstnævnte blev skudt med riffel fra klinten, når de lå og solede sig på stenene ved stranden.

Frederik den 7. på »Nyskov«

Der blev også dyrket en del frugt, bl.a. jordbær, og der har formentlig været en slags traktørsted om sommeren,

Peder Hansen, Nyskov, ca. 35 år, og Ane Mortensen, »Mormor« (1836-1918). Foto Carl Liisberg o. 1890.

hvor der blev holdt dans i salen (overstuen). I den forbindelse fortælles der flere historier, hvoraf en enkelt skal gengives her: Frederik den 7. opholdt sig som kronprins i Fredericia og kom engang sejlende til Nyskov, fordi han havde hørt om »æ jordbærmand«.

Konen i Nyskov havde hørt om kronprinsen, og nu ville hun gerne se ham, men hun kendte ham jo ikke af udseende. Da prinsen kom til Nyskov, gik han ind i køkkenet, hvor konen var i færd med at bage æbleskiver. Hun sagde da: »Nå, kommer du fra Fredericia, så har du måske set kronprinsen og kan fortælle mig, hvordan han ser ud?« Kronprinsen gik hen foran hende og sagde: »Ja, sådan ser han ud forfra«, hvorefter han vendte ryggen til og sagde: »Og sådan ser han ud bagfra«. Historien findes i flere udgaver, men denne er et »gennemsnit«.

Hans Andersens to ældste sønner var soldater i krigen 1848-50, og de var begge med ved udfaldet fra Fredericia d. 6. juli 1949. Kampene kunne høres i Nyskov, og geværsalverne lød, »som når man læsser sten af en vogn«.

Konen i Nyskov, som hed Nilsigne, var selvfølgelig urolig og sagde: »Der bliver da ikke et levende øje tilbage«, hvortil Hans Andersen svarede: »Ja, så længe de skyder sådan, er de da ikke alle døde«. - Begge sønner overlevede krigen, og de blev senere skovridere hver sit sted i Jylland. Den enes laksegl findes endnu.

Peder og Ane Hansens fire døtre med deres mænd, 1938. Bagest: Martha, g.m. Niels Jørgen Nielsen, og Else. Forrest: Hansigne og Karen, g.m. Rasmus Jørgen Clausen, Rudbæksmølle. Bagest Niels Jørgen Nielsen og Rasmus Jørgen Clausen. (Udlånt af Ellen Nielsen, Strib).

»Pe Nyskov«

Den yngste søn hed Peder Hansen, i daglig tale kaldet »Pe Nyskov«. Han blev gift med Ane Mortensen, der stammede fra Skrillinge Damgård.

Pe Nyskov drev landbrug og gik en del på jagt. På den tid var der formentlig ingen egentlig jagtlov, i hvert fald gik man på jagt både dag og nat. Det fortælles, at man, for at lokke bl.a. ræve til, fik fat i et eller andet kadaver, som man slæbte forbi »Strandporten«, hvor man sad i skjul og skød ræven, når den kom forbi på sporet.

Af børn havde Pe Nyskov og Ane fire piger: Karen, Martha og Hansigne, der var tvillinger, og Else.

Pe Nyskov døde den 6. januar 1892 kun 59 år gammel. Han havde ligget syg af influenza, men stod for tidligt op, hvorved der stødte lungebetændelse til. Ane blev meget ældre og var kendt som »Mormor i Nyskov«.

»Mormor«, der nu var alene med børnene, antog en bestyrer, der hed Niels Jørgen Nielsen, hvis forældre ejede ejendommen »Christiansminde« ved Røjle Klint. Han giftede sig med en af »Mormors« døtre, Martha, og de overtog senere ejendommen.

Frugten sejles i jolle til Fredericia

Niels Jørgen Nielsen interesserede sig både for landbrug og frugtavl, men han var også glad for at sejle.

Det meste af frugten blev afsat til opkøbere i Fredericia, men det var en lang og besværlig transport, idet frugten først skulle køres ned til stranden ved Nyskov, derefter bæres ombord i jollen og sejles til Fredericia.

Turens længde afhang af vind og vejr, idet sejladsen foregik med sejl eller, i tilfælde af vindstille, med årer. Ankommet til Fredericia gamle havn blev frugten læsset af på kajen, hvor-

efter resten af transporten foregik med trækvogn til de faste opkøbere. En del frugt blev dog afsat direkte på havnen. I 22 år foregik turen med sejl, hvorefter der blev installeret motor i båden. Transporten fortsatte endnu i ca. 15 år, men man var nu ikke så afhængig af naturens luner. Efterhånden blev afsætningen af frugten moderniseret, og de regelmæssige ture til Fredericia ophørte.

Frugtkælder og beskyttelsesrum

Ejendommens bygninger har ændret udseende flere gange. I starten lå der som nævnt et mindre hus, men senere er der foretaget flere om- og tilbygninger, og en overgang var der fire længer med port mod syd og nord. Det nuværende stuehus er opført i 1912 for en pris af 3.500 kr.

Niels Jørgen og Martha fik to piger. Den ældste døde, da hun var ca. ½ år gammel. Den yngste, Anna, blev i 1925 gift med Hans Chr. Berthelsen Lundsgaard, der stammede fra gården »Lundsgaard« på Røjle Skovvej. Sammen med Niels Jørgen og Martha drev de ejendommen videre på nogenlunde samme måde som før.

I forbindelse med moderniseringen af frugtavlen blev der omkring 1940 bygget en betonkælder i haven til vinteropbevaring af æbler. Christian gravede alene mand ud til bygningen, og da rummet var støbt i beton, blev det hele dækket til med jord. Huset var naturligt isoleret, og det stod sin prøve i de hårde vintre 1940-42, hvor der, trods 20-25 graders kulde udenfor, var ca. 1 grads varme inde i huset. Der var plads til ca. 5 tons æbler.

Under udgravningen blev der fundet en del knogler af bl.a. sæler og oddere, hvilket kunne tyde på, at tidligere generationer havde brugt stedet som »begravelsesplads«. Under 2. verdenskrig blev frugtkælderen et par gange brugt som tilflugtsrum under luftkampe og andet skyderi. Den blev sidst brugt til formålet den 4. maj 1945, hvor engelske flyvemaskiner sænkede en tysk ubåd i Lillebælt umiddelbart ud for Nyskov.

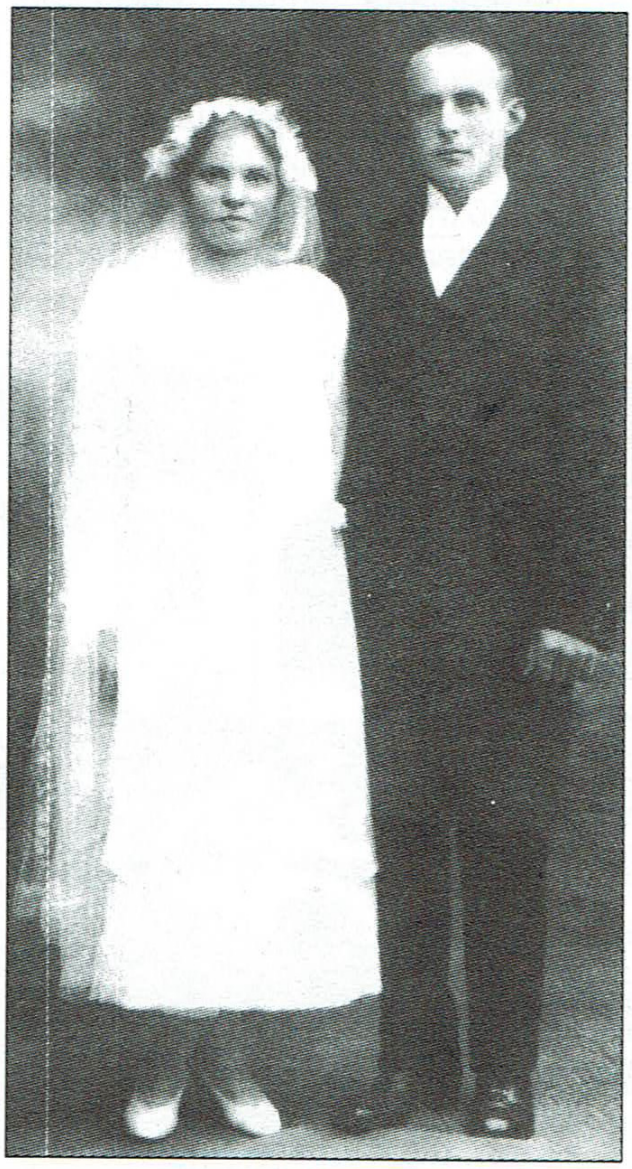

Anna Nielsen og Hans Chr. Berthelsen Lundsgaard, bryllupsbillede 1925. (Udlånt af Ellen Nielsen, Strib).

Hjemmelavet elektricitetsværk

Da frugtkælderen var færdig, begyndte Christian at eksperimentere med udvinding af elektricitet. Han startede med at bygge en vindmølle på det højeste sted i marken øst for ejendommen. Han anskaffede derefter to brugte bilakkumulatorer på hver 6 volt. Den ene akkumulator stod til opladning ved møllen, medens den anden stod på stuehusloftet og gav lys til en hjemmelavet lampe i køkkenet, medens resten af huset fortsat blev oplyst med petroleumslamper.

Når akkumulatoren på loftet var tom, tog Christian den under armen og gik de ca. 100 meter til møllen og byttede den med den akkumulator, der forhåbentlig var opladet.

Systemet var ikke særlig effektivt, men da det på grund af den lange privatvej var dyrt at blive tilsluttet det offentlige net, fortsattes eksperimenterne.

Christian gravede med håndkraft en dam ved bækken i skovkanten, hvor vandet blev dæmmet op, og hvor der blev opstillet et vandhjul, der trak en dynamo. Strømmen blev gennem to kobbertråde sendt til stuehusloftet, hvor der stod 6 nye, sammenkoblede akkumulatorer på i alt 36 volt.

Det viste sig imidlertid, at en 6 volts dynamo ikke kunne klare presset, hvorfor der blev indkøbt en ny med en kapacitet på 36 volt. Der var imidlertid mange problemer med »elværket«, idet det var svært at holde dæmningerne intakte, ligesom vandet i dam-

Foran »Nyskov« sidder Martha og Niels Jørgen Nielsen med børnebørnene Martha, Karen og Asta, tre af de nuværende ejere, 1940'rne. (Udlånt af Ellen Nielsen, Strib).

men bundfrøs i de hårde vintre. Dette, i forbindelse med at der gennemgående var for lidt vand i bækken, gjorde, at produktionen stoppede efter 7-8 års forløb. Derefter blev ejendommen tilsluttet det offentlige el-net.

Der var selvsagt meget slid forbundet med de nævnte eksperimenter, men en stor hjælp var det, at Niels Jørgen først i fyrrerne stadig var nogenlunde aktiv og i stand til at hjælpe med de forskellige gøremål.

Martha Nielsen døde i 1942 og Niels Jørgen i 1948.

Ejerforholdene i dag

Anna og Christian Lundsgaard drev ejendommen videre, men efterhånden blev der ringere afsætningsmuligheder for frugten, hvorfor de fleste af træerne blev revet op, og jorden anvendt til landbrug og frilandsgartneri. Da ingen af deres fem børn ville overtage ejendommen og drive landbrug, blev jorden bortforpagtet, medens de selv blev boende resten af deres tid. Christian Lundsgaard døde i 1974 og Anna i 1977.

Deres fem børn: Asta, Karen, Martha, Niels Jørgen og Svend Erik enedes om at overtage ejendommen i fællesskab. Da ingen ønskede at drive landbruget videre, forblev jorden bortforpagtet, medens bygningerne blev indrettet som fritidsbolig for ejerne. I skrivende stund, december 1992, er dette stadig gældende.

Jørgen Lundsgaard, Vejlby.
(Årbogen VENDS 93).

ANNONCE:

VENDS '94-ÅRBOGEN

Medlemspris ca. 65 kr.

HUSK at bestille bogen i god tid hos bestyrelsen.

»Lars Hjulmand«

I den første del af dette århundrede boede der i Vejlby en farverig person, en original, kan man vel fristes til at kalde ham, men som jeg ser ham efter de historier, jeg har hørt om ham, tog han vel nærmest »gas« på det gode, etablerede borgerskab.

De tørre tal om Laves, som han i daglig omtale blev kaldt, er ifølge kirkebogen, at han blev født den 13. september 1838 i Asperup, og forældrene var husmand Hans Jensen Hansen og Anne Marie Hansdatter. De boede på Båring Mark, og da han blev døbt den 25. november 1838, kom han til at hedde Lars Jørgen Hansen, og fadderne var Jens Peter Hansen af Brenderup, ungkarl Christian Hansen af Balslev og husmand Jørgen Madsen af Båring Mark.

Lars blev voksen og må have været soldat, som vi senere kommer til at høre om, og er kommet til Vejlby sogn, hvor han har fået arbejde på en af Brogårdene. Han har alligevel haft en kæreste i Asperup, og de blev gift i Asperup kirke den 14. december 1867, og pigen, han blev gift med, hed Jette Marie Smith, og hun var født den 29. september 1846 i Asperup. Hendes forældre var murermester Johan Smith og Ane Christensdatter, og ved hendes dåb den 6. december 1846 var fadderne Mogens Smith af Båring, Jørgen Lang og smed Jens Andersen, begge af Asperup.

Forud for brylluppet i Asperup kirke var der blevet lyst til ægteskab mellem ungkarl Lars Jørgen Hansen, 29 år, af Brogaard, og pige Jette Marie Smith, 21 år, af Asperup. Og forlovere var sandelig gårdejer Jørgen Rasmussen i Vejlby og murer Johan Smith i Asperup. Gårdejer Jørgen Rasmussen ejede en af Brogaardene, og der har Lars uden tvivl tjent. Denne gård ejes i dag af Hans Jørgen Brogaard Hansen, Munkegaardvej 28.

Lars og Jette boede vel ved Brogaarde, indtil de sidst i 1890'erne bosatte sig på Lerbjergvej 7 i Vejlby. Der døde de også, og på deres gravsten står: »Minde over Lars og Jette«.

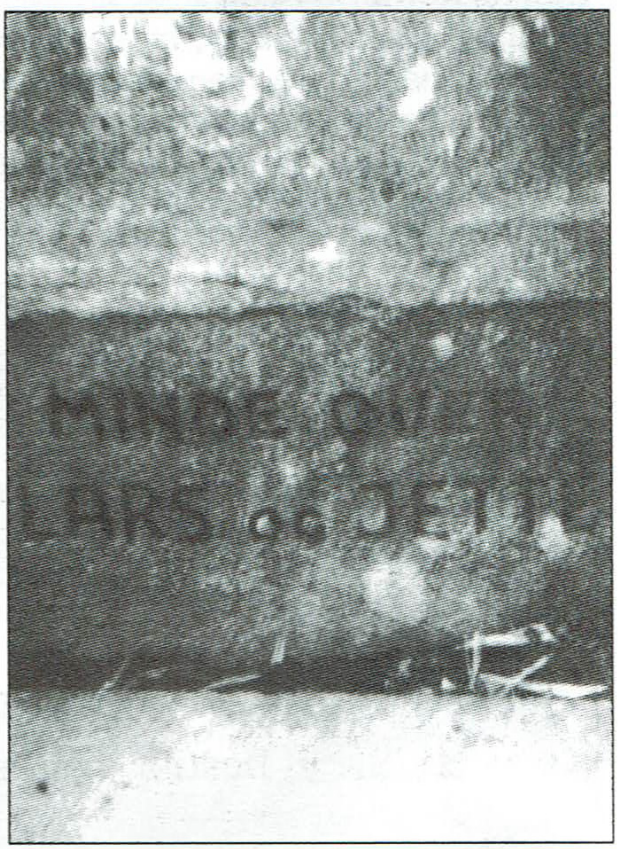

Jeg har selv erindring om besøg hos ham i hans hjem, men da var Jette ikke mere, Laves var enkemand. Det var sammen med min far, jeg besøgte ham, og drengeøjnene så og registrerede, medens de voksne snakkede; hønsene gik inde i køkke-

net, og dagens avis var åbenbart dugen på bordet, og den var nok lagt oven på avisen fra i forgårs og den fra dagen før, bordet eller »bordpladen« var i alle tilfælde temmelig høj.

Men nu til nogle af de historier, som jeg har hørt om ham.

Lars havde får, og en meget kontant og præcis gårdejer ville købe nogle lam af Lars, som leverede dem på stedet i Vejlbyskov. Da gårdejeren ville betale, nægtede Lars at tage imod pengene, idet han sagde: »Nu må vi se, om de kan tygge«. Da efteråret kom, og lammene var godt fede, hentede Lars lammene hjem, nu havde de jo set, at de kunne tygge, og så blev der ingen handel denne gang.

En anden historie om fårene går på, at der var en gårdmand i en stor, firlænget gård, som ikke var særlig flink til at få gårdspladsen luget. Så en nat hører han en trippen af klove på brostenene, og da han ser ud, er pladsen fuld af får. Det var Laves, som havde ment, at det var tiltrængt med en græsning, så han havde i nattens løb drevet sine får ind på gårdspladsen og lukket porten efter sig.

Lars havde et meget specielt job. Når sognefogeden havde anholdt en person, der derpå skulle indsættes i arresten i Middelfart, fik Lars det til opgave at transportere den anholdte derud, og først tog Lars en saks og klippede alle knapper af den anholdtes bukser; som Lars sagde, idet han gav dem en nål og tråd, at nu ville de få god tid til at sy dem i igen. Derpå lagde han en strikke på deres arme som en tømme, og når de så var nødt til at holde op i bukserne, mente Lars, at han nu havde styr nok på dem ud til Middelfart, men den transportmåde fik ende en dag, for da var den arresterede en københavnsk skorstensfejersvend, og han trak Lars rundt ude i pløjejorden i timevis, så efter den tur var Lars' job som »fangevogter« slut.

Lars havde en speciel mode i fodtøj, aldrig gik han med to ens på, f.eks. en træsko på den ene fod og måske en støvle på den anden; det kunne også være et brædt bundet fast med en halmvisk og en sko.

En dag, min far havde holdt hestene an og stod og snakkede med Lars, kom den nytilflyttede præstefrue og spurgte, om der var en tandlæge i Middelfart - mine forældre kom nemlig sammen med præsteparret Vibe-Petersen. Lars spørger så præstefruen, om hun havde tandpine; det bekræfter hun, hvortil Lars replicerede: »Så skal du have et kys«. »Tror De, det kan hjælpe?« spørger præstefruen. »Vi kan da prøve«, siger Lars.

Til slut har jeg beretningen om, da Lars blev Dannebrogsmand i sin egenskab af veteran fra 1864. Daværende politimester Galschiødt, Middelfart, var selv taget ud til Vejlby for at tale med Lars, for at få den levnedsbeskrivelse, som hørte sig til ved ansøgningen af sådan en medalje. Men Lars drev sådan gæk med politimesteren, at han ikke fik noget ud af ham. Så blev opgaven overdraget landbetjenten fra Strib, og han kom fra Lars med samme resultat. Dette fortæller landbetjenten min far, som så tilbyder betjenten at tage med ud til Lars, hvor han i øvrigt beder betjenten om ikke at blande sig men blot notere de facts, som min far, ud fra gam-

melt kendskab til Lars' liv og familie, kan lokke ud af ham. Min far indleder med: »Nå, Lars, nu skal du være Dannebrogsmand«. Så siger Lars: »Er det nu, jeg skal ned på kirkegården og ligge? Sig mig lige, hvorfor bliver jeg det først nu? Var det fordi, jeg ikke lejede for mig som ...?« Her nævner han navnet på en stor gårdejer i sognet, som adskillige år før var blevet Dannebrogsmand, trods det at han ikke selv havde deltaget i krigen, men havde betalt en anden til at møde i sit sted.

Min far fortsatte med at udspørge Lars, modsat af det, som han i forvejen vidste om Lars' forhold, som f.eks.: »Var det ikke i Roerslev, at Jette blev født?« Lars retter ham og siger: »Nej, du ved da godt, at det var i Asperup«. På den måde fik de alle oplysninger halet ud af Lars, som slet ikke anede uråd.

Arne Schmidt Andersen

Kilde: P.S. Feddersen, kirkebogsoplysninger. (Efter sigende skulle der findes flere fotos af Lars og Jette, men det er desværre ikke lykkedes at fremskaffe dem. red.)

Som Lars og Jettes hus på Lerbjergvej 7 ser ud i dag.

Borgbanken - Søborg

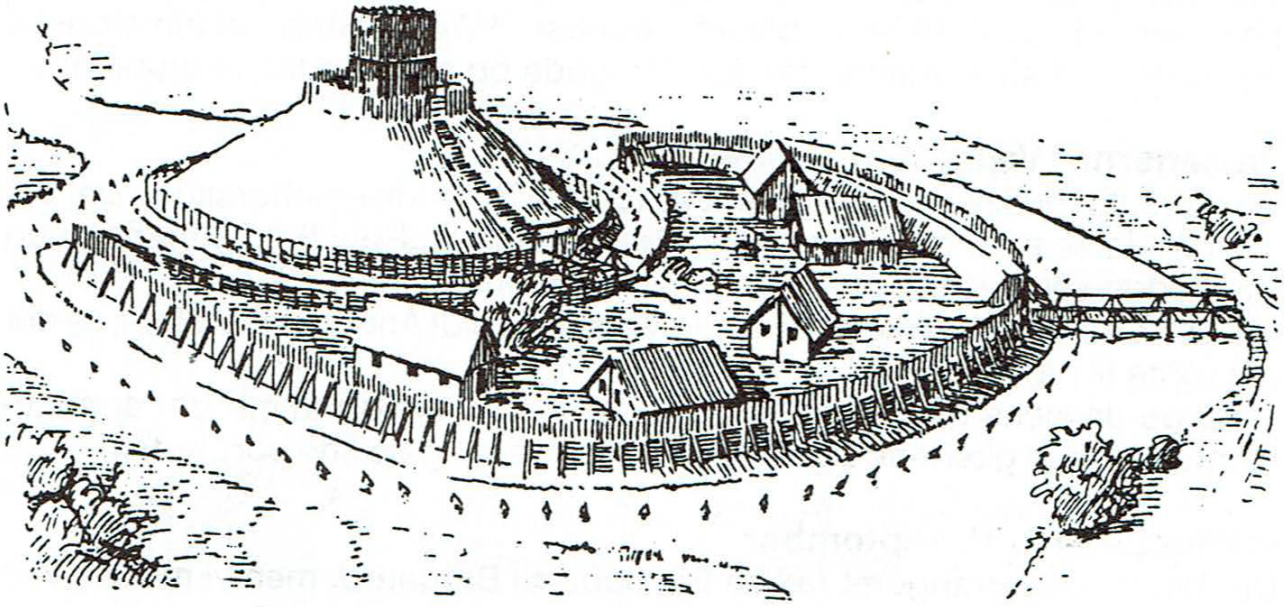

Husterknupp øst for Aachen var fra 1100-årene udformet som en motte og bailey. Rekonstruktionstegning efter A. Herrnbrodt: Der Husterknupp, vol. 6. Bonner Jahrbücher, 1958.

Man kommer lettest til voldstedet ved Strib ved at køre ad Nørre Allé. Ca. 800 m øst for Strib ligger voldstedet til venstre på en landtunge mellem kysten i nord og en mose i syd.

Voldstedet består af en ca. 9 m høj borgbanke, som oprindelig har været rund, men nu er noget afgravet i nordøst. Topdiameteren er ca. 20 m.

Borgbanken er omgivet af en grav, der har ydervold mod nord, øst og syd. I vest ligger en bred banke, der har karakter af en forborg. Den måler ca. 35×55 m og afsluttes i vest af en grav. Den er desværre blevet bebygget i nutiden.

I 1951 blev der foretaget en mindre, arkæologisk undersøgelse, som afslørede munkestensbrokker og brolægning på borgbankens top, og antagelig har denne båret et tårn, der har været omgivet af en palisade.

Søborg omtales som krongods i kong Valdemars jordebog fra ca. 1230 sammen med Føns og Middelfart, hvorfra der synes at være overfart til Jylland, så på det tidspunkt må borgen have eksisteret.

Hvornår dette kongelige støttepunkt er nedlagt, vides ikke.

Borgbanken kaldes for en motte, og dertil var knyttet baileyen, en lavere og større banke med plads til bolig og de økonomibygninger, der hørte til gårdens drift. Baileyen var også omgivet af grav og måske vold og udstyret med palisade.

(Voldsteder i Danmark, Fyn og omliggende Øer, Rikke Agnete Olsen, 1992).

Foreningsnyt

Gave

Efter mange års eksistens er foreningen »Aulby Folkedansere« blevet nedlagt. Formuen på 1.596,75 kr. er blevet skænket til Vejlby-Strib Lokalhistoriske Forening. - Vi siger mange tak for den gode og smukke tanke og beløbet.

Væsenerne i Vejlby-Strib kommune

Der var fuldt hus til arrangementet d. 18/4 på Strib Idrætsefterskole. Det var en fornøjelse at høre Vagner Rehr, Børge Hansen, Poul Erik Jørgensen og P.S. Feddersen fortælle om forholdene i kommunen før 1970.

Desværre blev der ikke tid til at høre Arne Schmidt Andersens indlæg, så det må vente til næste år.

Børge Jensens maleriudstilling dannede en værdig ramme om arrangementet. Mange glædede sig over hans farvevalg og de fine portrætter.

»Udflugten« d. 11. september

Der bliver ikke arrangeret fælles transport til Brogaard, men vi mødes ved gården kl. 14. (Munkegårdsvej 28, Vejlby).

Efterlysning

I november skal vi se film og videoer fra Vejlby-Strib kommune. Hvis nogen ligger inde med privatoptagelser, som kan have interesse for en større kreds, bedes de kontakte formanden.

Arbejdsgruppe om arkæologi

I 1993 havde foreningen en ekskursion til de steder i kommunen, hvor man i landskabet stadig kan se sporene efter de første beboere i Vejlby-Strib. Vi så også på de steder, hvor der var fundet håndgribelige beviser i form af urner, stenøkser, keramik og flinteafslag.

På ekskursionen kom der et forslag om at danne en arbejdsgruppe, som var interesseret i de arkæologiske fund, der er gjort i Vejlby-Strib og måske foretage registreringer og feltarbejde.

Med baggrund i nogle erfaringer fra ugekurser om arkæologi på højskolen Brogaarden har jeg lovet at tage initiativ til det første møde på Strib-arkivets møderum over biblioteket, Vestergade 16

tirsdag den 30. august 1994 kl. 19.30.

Mødet skal afgøre, om der er tilstrækkelig interesse for emnet, og hvordan en eventuel arbejdsgruppe kan dannes.

Kaj Henningsen
Toppen 36
Tlf. 64 40 18 97

Foreningens arrangementer:

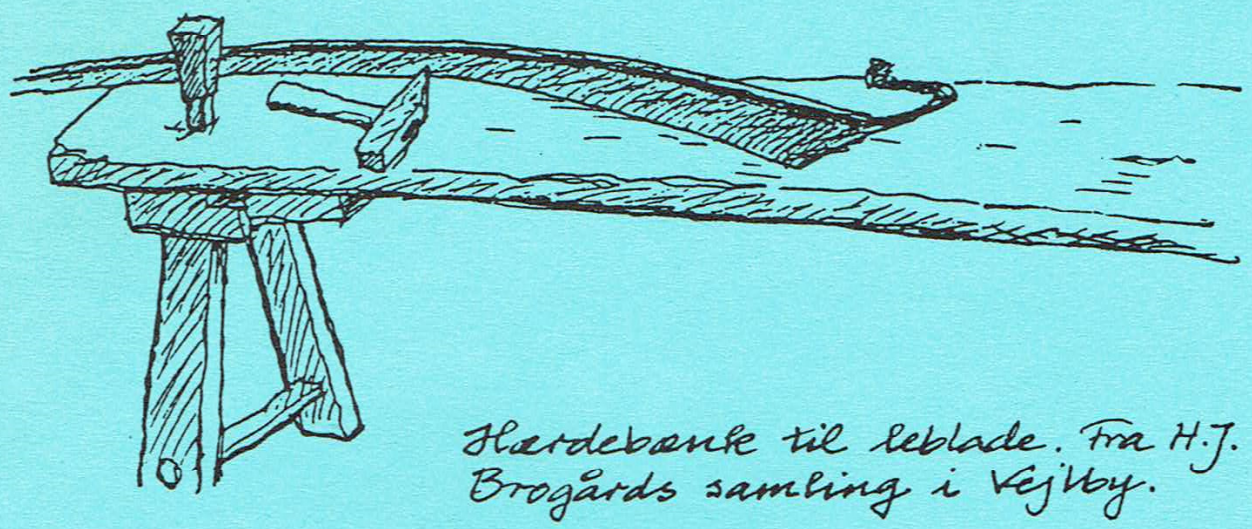

(Tegning af Peter Dragsbo).

11. september
Munkegårdvej 28,
Vejlby
kl. 14.00 (NB!)

Landbrugs»museet« på Brogaard
Gårdejer og byrådsmedlem Hans Jørgen Brogaard Hansen har venligst lovet at fremvise og fortælle om sin samling af gamle landbrugsredskaber.
Under kaffen vil Brogaard fortælle om de tre gårde, som allesammen hedder Brogaard, og om munkeklostret, der lå ved Munkegaarden.

14. november
Aulby skole,
Skolebiblioteket
kl. 19.30

Generalforsamling og film og videoer fra Vejlby-Strib
Denne aften skal vi se nogle privatoptagelser af Røjlemosefundet og branden på Billeshave. Endvidere vil Karsten Jensen vise nogle videobånd, som er optaget af Lokal-TV.

Der kan købes kaffe/te og øl/vand ved arrangementerne.

bogtryk+offset
CARL LARSENS bogtrykkeri
Otto Christoffersen
Meyersgade 2 · 5500 Middelfart
Telefon 64 41 07 63